תרגיל 5 בחדו"א 1 לתלמידי מדעי המחשב והנדסת תוכנה, 201-1-2361

1. תהא $(a_n)_{n=1}^{\infty}$ סדרה ותהא $(b_n)_{n=1}^{\infty}$ סדרה שכל איבר בה הוא גבול חלקי של הסדרה $(a_n)_{n=1}^{\infty}$. הוכיחו כי כל גבול חלקי של $(b_n)_{n=1}^{\infty}$ הינו גבול חלקי של $(a_n)_{n=1}^{\infty}$.

<u>פתרון:</u>

תהי $\{b_n\}$ סדרה שכל איבר בה הוא גבול חלקי של סדרה $\{a_n\}$. הוכיחו כי כל גבול חלקי של הסדרה $\{b_n\}$ הוא גבול חלקי של הסדרה $\{a_n\}$

פתרון: יהי L גבול חלקי של הסדרה b_n. אם $L=\infty$ הרי ש b_n אינה חסומה מלעיל, אך b_n הינה סדרת הגבולות החלקיים של a_n ולכן לכל $M>0$ נוכל למצוא תת סדרה a_{n_k} כך ש $lim_{k\to\infty}a_{n_k}=M$ ובפרט קיים k_0 כך ש $a_{n_{k_0}}>M-1$ כלומר, a_n אינה חסומה, ולכן $limsup(a_n)=\infty$. המקרה של $L=-\infty$ דומה ולכן נטפל במקרה ש $-\infty<L\in\mathbb{R}<\infty$. נבנה באינדוקציה תת סדרה a_{l_k} כך ש $lim_{k\to\infty}a_{l_k}=L$. יהי $\epsilon>0$. מכך ש $L=lim_{k\to\infty}b_{n_k}$, קיים $l\in N$ כך ש $|b_{n_l}-L|<\frac{\epsilon}{2}$. מכך ש b_{n_l} גבול חלקי של a_n, קיים $l_1\in\mathbb{N}$ כך ש $|a_{l_1}-b_{n_l}|<\frac{\epsilon}{2}$. נשים לב שמתקיים $|a_{n_1}-L|\leq|a_{n_1}-b_{n_l}|+|b_{n_l}-L|<\epsilon$. נשים לב בחרנו את האיבר הראשון בסדרה המיוחלת. נבחר את האיבר הבא באופן הבא: נקח $l\in\mathbb{N}$ כך ש $|b_{n_l}-L|<\frac{\epsilon}{4}$, וניקח $l_2>l_1$ כך ש $|a_{l_2}-b_{n_l}|<\frac{\epsilon}{4}$ קיים כזה כיוון ש b_{n_l} גבול חלקי של a_n. נשים לב שמתקיים: $|a_{l_2}-L|\leq|a_{l_2}-b_{n_l}|+|b_{n_l}-L|<\frac{\epsilon}{2}$. נניח כי בנינו באינדוקציה את $a_{l_1},a_{l_2},\dots a_{l_k}$, כך ש: $l_1<l_2<\cdots<l_k$ ובנוסף לכל $k\in\mathbb{N}$, $|a_{l_k}-L|<\frac{\epsilon}{2^{k-1}}$. נבחר את $a_{l_{k+1}}$ באופן הבא: נמצא $l\in\mathbb{N}$ כך ש $|b_{n_l}-L|<\frac{\epsilon}{2^{k+1}}$ כמקודם, קיים כזה כי L הוא הגבול של b_{nk}, נמצא $l_{k+1}>l_k$ כך ש $|a_{l_{k+1}}-b_{n_l}|<\frac{\epsilon}{2^{k+1}}$, ושוב קיים כזה כי b_{n_l} הוא גבול חלקי של a_n. אז קיבלנו $|a_{l_{k+1}}-L|<\frac{\epsilon}{2^k}$. מכך ש $\frac{\epsilon}{2_k}\to 0$ הרי שקיבלנו כי לכל ϵ קיים k_0 כך שלכל $k>k_0$ מתקיים $|a_{l_k}-L|<\epsilon$ כנדרש.

2. עבור הסדרות הבאות, מצאו את כל הגבולות החלקיים. נמקו!

(א) $$a_n=\begin{cases}0 & n\equiv 0 \pmod 3\\ 1 & n\equiv 1 \pmod 3\\ 2 & n\equiv 2 \pmod 3\end{cases}$$

(ב) $$a_n=2^{\frac{(-1)^n}{n}}$$

(ג) $$a_1=0\ \ a_{2n+1}=\frac{1}{2}+a_{2n}\ \ a_{2n}=\frac{1}{2}a_{2n-1}$$

(ד) $$a_n=-2+\left(\sqrt{n+1}-\sqrt{n}\right)\sin\left(\frac{\pi n}{2}\right)$$

(ה) $(a_n)_{n=1}^{\infty}$ היא סדרת כל הרציונאליים בקטע $[0,1]$ שבה כל מספר רציונאלי מופיע בדיוק פעם אחת, למשל: $0,1,\frac{1}{2},\frac{1}{3},\frac{2}{3},\frac{1}{4},\frac{3}{4},\frac{1}{5},\frac{2}{5},\frac{3}{5},\frac{4}{5},\frac{1}{6},\frac{5}{6},\frac{1}{7}\dots$

<u>פתרון:</u> (א)

$a_{3k-2}=1$ הסדרה הקבועה 1, ולכן $lim_{k\to\infty}a_{3k-2}=1$. באותו אופן $a_{3k-1}=2$ ולכן $lim_{k\to\infty}a_{3k-1}=2$, $a_{3k}=0$ ולכן $lim_{k\to\infty}a_{3k}=2$. מאחר ששלושת תתי סדרות אלה מכסות את כל האינדקסים, הרי שאלו כל הגבולות החלקיים של הסדרה.

(ב)

$\sqrt[2k]{2} = 2^{\frac{1}{2k}} = a_{2k}$ ולכן $lim_{k\to\infty}a_{2k} = 1$. $\sqrt[2k-1]{\frac{1}{2}} = 2^{\frac{-1}{2k-1}} = a_{2k-1}$ ולכן $lim_{k\to\infty}a_{2k-1} =$

1. אז מצאנו שכל גבול חלקי של הסדרה a_n הוא 1 ולכן הסדרה a_n עצמה מתכנסת ומתקיים $lim_{n\to\infty}a_n = 1$

(ג)

$a_{2n+1} = 0.5 + a_{2n} = 0.5 + 0.5a_{2n-1}$. $a_{2n+2} = 0.5a_{2n+1} = 0.25 + 0.5a_{2n}$ נראה באינדוקציה כי a_{2n+1} מונוטונית עולה: $a_3 = 0.5 > a_1 = 0$ נניח כי $a_{2k+1} > a_{2k-1}$ אזי $a_{2k+3} = 0.5 + 0.5a_{2k+1} > 0.5 + 0.5a_{2k-1} = a_{2k+1}$. כנדרש, כאשר המעבר האחרון נובע מהנחת האינדוקציה. באותו אופן ניתן לראות באינדוקציה כי סדרת האינדקסים הזוגיים מונוטונית עולה. נראה כי שתיהן חסומות מלעיל ומכך ינבע שהן מתכנסות.

$$a_{2n+1} > a_{2n-1} \to a_{2n+1}-a_{2n-1} > 0 \to 0.5+0.5a_{2n-1}-a_{2n-1} > 0 \to 0.5 > 0.5a_{2n-1} \to a_{2n-1} < 1$$

באותו אופן ניתן לראות כי סדרת האינדקסים הזוגיים חסומה על ידי 0.5 כעת, כפי שראינו בתרגול, כיוון שהסדרות מתכנסות ניתן לחשב את הגבול על ידי הצבה בנוסחת הנסיגה של כל אחת מתתי הסדרות. אז נקבל:

$$L_1 = 0.5 + 0.5L_1 \to L_1 = 1$$

$$L_2 = 0.25 + 0.5L_2 \to L_2 = 0.5$$

(ד)

זו סדרה מתכנסת ולכן יש לה גבול יחיד. נראה זאת:

$$0 \le |(\sqrt{n+1} - \sqrt{n})sin(\tfrac{\pi n}{2})| \le |(\sqrt{n+1} - \sqrt{n})||sin(\tfrac{\pi n}{2})| \le \frac{(\sqrt{n+1}-\sqrt{n})(\sqrt{n+1}+\sqrt{n})}{(\sqrt{n+1}+\sqrt{n})} = \frac{1}{(\sqrt{n+1}+\sqrt{n})} \to 0$$

ולכן מכלל הסנדוויץ': $(\sqrt{n+1} - \sqrt{n}) \to 0$ ולכן מאריתמטיקה של גבולות:

$$lim_{n\to\infty}x_n = -2 + 0 = -2$$

3. השתמשו בקריטריון קושי כדי לבדוק את התכנסות הסדרות הבאות:

(א) $$a_n = \frac{\sin(5)}{1\cdot 2} - \frac{\sin(5^2)}{2\cdot 3} + \ldots + (-1)^n\frac{\sin(5^n)}{n\cdot(n+1)}$$

(ב) $a_n = \frac{1}{1^2\cdot(3-1)} + \frac{1}{2^2\cdot(\sqrt{3}-1)} + \frac{1}{3^2\cdot(\sqrt[3]{3}-1)} + \ldots + \frac{1}{n^2\cdot(\sqrt[n]{3}-1)}$. (רמז: הראו תחילה ש $\left(1+\frac{2}{n}\right)^n > 3$ לכל $n > 1$)

<u>פתרון:</u> (א)

$$\left|a_{n+p}-a_n\right|=\left|(-1)^{n+2}\frac{\sin\left(5^{n+1}\right)}{(n+1)\cdot(n+2)}+(-1)^{n+3}\frac{\sin\left(5^{n+2}\right)}{(n+2)\cdot(n+3)}+\ldots+(-1)^{n+p+1}\frac{\sin\left(5^{n+p}\right)}{(n+p)\cdot(n+p+1)}\right|\le$$

$$\le\left|\frac{\sin\left(5^{n+1}\right)}{(n+1)\cdot(n+2)}\right|+\left|\frac{\sin\left(5^{n+2}\right)}{(n+2)\cdot(n+3)}\right|+\ldots+\left|\frac{\sin\left(5^{n+p}\right)}{(n+p)\cdot(n+p+1)}\right|\le$$

$$\le\frac{1}{(n+1)\cdot(n+2)}+\frac{1}{(n+2)\cdot(n+3)}+\ldots+\frac{1}{(n+p)\cdot(n+p+1)}=$$

$$=\frac{1}{n+1}-\frac{1}{n+2}+\frac{1}{n+2}-\frac{1}{n+3}+\ldots+\frac{1}{n+p}-\frac{1}{n+p+1}=\frac{1}{n+1}-\frac{1}{n+p+1}<\frac{1}{n+1}$$

ועכשיו, לכל $\boldsymbol{\varepsilon>0}$ נבחר n_0 כך ש- $\frac{1}{n_0+1}<\varepsilon$, למשל $n_0=\left[\frac{1}{\varepsilon}\right]$. אזי לכל $n>n_0$ ולכל p טבעי מתקיים

$\left|a_{n+p}-a_n\right|<\frac{1}{n+1}<\varepsilon$, כלומר הסדרה מתכנסת לפי קריטריון קושי.

(ב)

לפי אי-שוויון ברנולי

$$\left(1+\frac{2}{n}\right)^n>3,\forall n>1\quad\Rightarrow\frac{2}{n}>\sqrt[n]{3}-1\quad\Rightarrow\frac{1}{\sqrt[n]{3}-1}>\frac{n}{2}\quad\Rightarrow\frac{1}{n^2\left(\sqrt[n]{3}-1\right)}>\frac{1}{2n},\forall n>1$$

נבחר עכשיו $p=2n$ ו- $\varepsilon=\frac{1}{4}$. נתבונן בהפרש

$$\left|a_{2n}-a_n\right|=\sum_{k=n+1}^{2n}\frac{1}{k^2\left(\sqrt[k]{3}-1\right)}>\sum_{k=n+1}^{2n}\frac{1}{2k}\ge n\cdot\frac{1}{4n}=\frac{1}{4}=\varepsilon$$

לפי קריטריון קושי, הסדרה מתבדרת.

4. הוכיחו ישירות, תוך שימוש בהגדרה, את התכנסות הטורים הבאים וחשבו את סכומם:

(א) $\frac{1}{5}+\frac{1}{12}+\frac{1}{21}+\ldots+\frac{1}{n^2+4n}+\ldots$

(ב) $\left(\frac{1}{2}+\frac{1}{3}\right)+\left(\frac{1}{2^2}+\frac{1}{3^2}\right)+\ldots+\left(\frac{1}{2^n}+\frac{1}{3^n}\right)$

פתרון: (א)

נתבונן בסדרת הסכומים החלקיים של הטור:

$$S_n=a_1+a_2+a_3+a_4+\ldots+a_n=\frac{1}{5}+\frac{1}{12}+\frac{1}{21}+\frac{1}{32}+\ldots+\frac{1}{n^2+4n}=$$
$$=\frac{1}{1\cdot5}+\frac{1}{2\cdot6}+\frac{1}{3\cdot7}+\frac{1}{4\cdot8}+\ldots+\frac{1}{n\cdot(n+4)}=$$
$$=\frac{1}{4}\left(\frac{1}{1}-\frac{1}{5}\right)+\frac{1}{4}\left(\frac{1}{2}-\frac{1}{6}\right)+\frac{1}{4}\left(\frac{1}{3}-\frac{1}{7}\right)+\frac{1}{4}\left(\frac{1}{4}-\frac{1}{8}\right)+\ldots+\frac{1}{4}\left(\frac{1}{n}-\frac{1}{n+4}\right)=$$
$$=\frac{1}{4}\left(1+\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\frac{1}{4}-\frac{1}{n+1}-\frac{1}{n+2}-\frac{1}{n+3}-\frac{1}{n+4}\right)$$

ולכן $\lim\limits_{n\to\infty}S_n=\frac{1}{4}\left(1+\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\frac{1}{4}\right)=\frac{25}{48}<\infty$. מכאן הטור מתכנס וסכומו $S=\frac{25}{48}$.

(ב)
נתבונן בסדרת הסכומים החלקיים של הטור:

$$S_n=a_1+a_2+\ldots+a_n=\left(\frac{1}{2}+\frac{1}{3}\right)+\left(\frac{1}{2^2}+\frac{1}{3^2}\right)+\ldots+\left(\frac{1}{2^n}+\frac{1}{3^n}\right)=$$
$$=\left(\frac{1}{2}+\frac{1}{2^2}+\ldots+\frac{1}{2^n}\right)+\left(\frac{1}{3}+\frac{1}{3^2}+\ldots+\frac{1}{3^n}\right)=\frac{\frac{1}{2}\cdot\left(1-\left(\frac{1}{2}\right)^n\right)}{1-\frac{1}{2}}+\frac{\frac{1}{3}\cdot\left(1-\left(\frac{1}{3}\right)^n\right)}{1-\frac{1}{3}}$$
$$=\left(1-\left(\frac{1}{2}\right)^n\right)+\frac{1}{2}\cdot\left(1-\left(\frac{1}{3}\right)^n\right)$$

השתמשנו בנוסחה לסכום של n האיברים הראשונים בסדרה הנדסית. מכך ש- $\lim\limits_{n\to\infty}\left(\frac{1}{2}\right)^n=\lim\limits_{n\to\infty}\left(\frac{1}{3}\right)^n=0$,

נקבל כי $\lim\limits_{n\to\infty}S_n=1+\frac{1}{2}=\frac{3}{2}<\infty$. מכאן הטור מתכנס וסכומו $S=\frac{3}{2}$.

5. תהא $(a_n)_{n=1}^{\infty}$ סדרה חיובית, חסומה ומונוטונית עולה. הוכיחו כי הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}\left(1-\frac{a_n}{a_{n+1}}\right)$ מתכנס.

<u>פתרון:</u>

מכך ש- $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ סדרה חיובית, חסומה ומונוטונית עולה, היא מתכנסת. לכן קיים $\lim\limits_{n\to\infty} a_n = L > a_1 > 0$. כמו כן

$$1-\frac{a_n}{a_{n+1}}=\frac{a_{n+1}-a_n}{a_{n+1}}\le\frac{a_{n+1}-a_n}{a_1}$$

נתבונן בסדרת הסכומים החלקיים של הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}(a_{n+1}-a_n)=\sum\limits_{n=1}^{\infty}b_n$:

$$\lim_{n\to\infty}S_n=\lim_{n\to\infty}(b_1+b_2+\ldots+b_n)=\lim_{n\to\infty}(a_2-a_1+a_3-a_2+\ldots+a_{n+1}-a_n)=\lim_{n\to\infty}(a_{n+1}-a_1)=L-a_1<\infty$$

מכאן הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}(a_{n+1}-a_n)$ מתכנס ולכן הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}\left(1-\frac{a_n}{a_{n+1}}\right)$ מתכנס לפי מבחן השוואה.

6. נתון כי הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}a_n$ חיובי ומתבדר. חקרו את התכנסות הטורים:

(א) $\sum\limits_{n=1}^{\infty}\frac{a_n}{1+a_n}$ (ב) $\sum\limits_{n=1}^{\infty}\frac{a_n}{1+n^2\cdot a_n}$

<u>פתרון:</u> (א)

אם הסדרה $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ חסומה מלעיל, נגיד ע"י $M>0$, אזי מתקיים $\frac{a_n}{1+a_n}\ge\frac{a_n}{1+M}$

ולכן הטור $\sum\limits_{n=1}^{\infty}\frac{a_n}{1+a_n}$ מתבדר לפי מבחן השוואה. מצד שני, אם הסדרה $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ אינה חסומה מלעיל, אזי קיימת

תת-סדרה $\{a_{n_k}\}_{k=1}^{\infty}$ כך ש- $\lim\limits_{k\to\infty}a_{n_k}=\infty$ ולכן $\lim\limits_{k\to\infty}\frac{a_{n_k}}{a_{n_k}+1}=1$. כלומר התנאי ההכרחי להתכנסות הטור אינו

מתקיים.

(ב) התכנסות הטור נובעת מאי-השוויון $\frac{a_n}{1+n^2\cdot a_n}\le\frac{a_n}{n^2\cdot a_n}=\frac{1}{n^2}$